

бути (поряд з іншими завданнями) пріоритетом у діяльності суду при здійсненні ним своїх повноважень.

Якщо цивільний позов буде подано після початку стадії судового розгляду (тобто після відкриття судового засідання головою суду і оголошення ним про розгляд відповідного кримінального провадження), але до моменту оголошення головою суду про початок судового розгляду та оголошення прокурором обвинувального акта, то в такому разі, як убачається, суд зобов'язаний прийняти такий цивільний позов до розгляду й не має права залишити його без розгляду виключно з мотивів подання його в неналежній стадії кримінального провадження. З цього приводу, звичайно, має сказати ще своє слово законодавець, однак допоки існує така законодавча невизначеність, то вважаємо, що найбільш доцільним для правозастосовника має бути вирішення означеної проблеми саме таким чином. У цьому контексті цілком слушно видається позиція дослідників, які зазначають, що розв'язання проблеми відшкодування потерпілому кримінальним правопорушенням шкоди потребує концептуальної єдності законодавчої регламентації цих питань та створення належного організаційного механізму¹.

З викладеного вище слідує закономірний висновок про те, що саме від прийнятого судом рішення, від реалізації ним своїх дискреційних повноважень (тобто можливості судом за власним розсудом обрати той чи інший варіант поведінки), буде безпосередньо залежати й можливість потерпілим реалізувати надане йому законом право на відшкодування шкоди в кримінальному провадженні, зокрема й шляхом пред'явлення цивільного позову, а також заявлення інших, пов'язаних із ним клопотань, що забезпечило б і законні інтереси потерпілого в кримінальному провадженні.

УДК 343.9-343.76

М. М. Ромашова

КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Повноцінна характеристика умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу потребує врахування низки власне кримінологічних елементів, серед яких кількісно-якісні показники умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, характеристика особи злочинця, що вчиняє умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, причини і умови умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу.

Ключові слова: *показники, умисне знищення, умисне пошкодження, майно, підпал, структура, динаміка, географія злочинності.*

¹ Лапкін А. В. Роль прокурора в забезпеченні прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному судочинстві України : [монографія] / А. В. Лапкін. – Х. : Право, 2012. – С. 185.

Полноценная характеристика преднамеренного уничтожения или повреждением имущества путем поджога нуждается в учете ряда элементов криминологической характеристики, среди которых количественно качественные показатели преднамеренного уничтожения или повреждения имущества путем поджога, характеристика личности преступника, который совершает преднамеренное уничтожение или повреждение имущества путем поджога, причины и условия преднамеренного уничтожения или повреждения имущества, путем поджога.

Ключевые слова: *показатели, преднамеренное уничтожение, преднамеренное повреждение, имущество, поджог, структура, динамика, география преступности.*

Valuable description of intentional elimination or by an arson needs the damage of property account of row actually elements of criminology, among which in number high-quality indexes of intentional elimination or damage of property by an arson, description of face of criminal, that accomplishes intentional elimination or damage of property by an arson, reason and condition of intentional elimination or damage of property, by an arson.

Key words: *indexes, intentional elimination, intentional damage, property, arson, structure, dynamics, criminal geography.*

Одним з найважливіших елементів криминологічної характеристики умисного знищення майна шляхом підпалу є кількісно-якісні показники учинення даного злочину, до яких відносяться рівень, структура, динаміка і географія.

Рівень. Під рівнем злочинності, як відомо, розуміється кількісна характеристика злочинності у конкретно взятій державі або суспільстві на конкретну дату або за певний період часу, яка включає в себе кількість вчинених злочинів і кількість осіб, які їх вчинили (абсолютні показники), та коефіцієнти злочинності (відносні показники).

Зауважимо, що офіційна статистика МВС України, оприлюднена на відомчому сайті, не містить окремих відомостей про кількість фактів умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, та осіб, які їх вчинювали.

За даними ДСУНЗ кількість пожеж з причин підпалу становить: у 2008 році – 1808; у 2009 році – 2104; у 2010 році – 2204; у 2011 році – 2532; у 2012 році – 2220. Порушено кримінальних справ за ч. 2 ст. 194 КК України: 2008 році – 668; у 2009 році – 694; у 2010 році – 658; у 2011 році – 697; у 2012 році – 914¹.

Сукупність зазначених абсолютних показників дозволяє побачити, що кількість пожеж з причин підпалу протягом 2008-2011 років зростала від 1808 до 2532 фактів і лише в 2012 році знизилася до відмітки 2220. Водночас, кіль-

¹ Додаток до листа ДСНС України від 02.04.2013 № 02-1935/261.

кість порушених кримінальних справ за ч. 2 ст. 194 КК України в період 2008-2011 років при графічному сприйнятті виглядає в формі синусоїди, а у 2012 році значно збільшується – до 914.

Згідно відомостей, отриманих від ДКР МВС України (лист від 08.04.2013 № 7/7-2480), кількість кримінальних справ, порушених за фактом умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, становить: у 2008 році – 562; у 2009 році – 542; у 2010 році – 559; у 2011 році – 611; у 2012 році – 1118. Таким чином, отримана інформація, хоча і не збігається із даними, наданими ДСУНЗ, але також показує значне збільшення кількості підпалів майна громадян зі стрибком у 2012 році до 1118 злочинів.

Кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, пов'язана з кількістю зареєстрованих злочинів, але є і деякі особливості. На практиці вони реєструються лише при розкритті кримінальних діянь, що, як відомо, є далеко не повною. І навіть при повному розкритті зареєстрованих злочинів показники можуть не співпадати. Це пояснюється, по-перше, наявністю групової злочинності, коли один злочин вчиняється декількома особами; по-друге, випадками реальної та ідеальної сукупності діянь, коли один правопорушник притягується до кримінальної відповідальності за вчинення декількох злочинів; по-третє, фактами невстановлення осіб, причетних до вчинення виявлених злочинів.

Структура. Структура злочинності, як її якісна характеристика, являє собою частку (щитому вагу) і співвідношення різних кримінологічних груп, видів злочинів в їх загальній кількості за певний проміжок часу на певній території. Результати проведеного нами дослідження показують, що частка умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу серед злочинів проти власності складає 0,2 %, а від усіх злочинів – 0,13 %.

У загальній масі зазначених підпалів більшість вчинених злочинів вчинено в одиночку. Відповідні показники складають: у 2012 році – 83,8 %; у 2012 році – 85,7 %. Водночас, певна кількість умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу вчинюється у складі групи. Відповідні показники складають: у 2012 році – 16,2 %; у 2012 році – 14,3 %. Злочинні групи складалися частіше за все з трьох-п'яти осіб (88,7 %). Наявність у їх складі “гастролерів” не убачалося.

Динаміка злочинності – кримінологічний показник, що визначає зміни (тенденції) рівня, структури, характеру та інших показників злочинності, що відбуваються протягом певного часового періоду.¹ Динаміка злочинності – тимчасовий рух злочинності у бік зростання, зниження

¹ Кримінологічний довідник : [довідкове видання] / за наук. Бантурки О. М. ; за заг. ред. Джужі О. М., Литвинова О. М. - Х. : Діса плюс, 2013. - С. 131.

стабілізації.¹ Таким чином, під динамікою злочинності потрібно розуміти зміну її рівня і структури за той чи інший проміжок часу в певному територіальному розрізі. Це комплексне поняття, що характеризує злочинність в русі, як з кількісної, так і з якісної сторони. Аналіз динаміки дозволяє встановити тенденції розвитку злочинних проявів у суспільстві.

Географія злочинності – кількісно-якісний показник, який характеризує просторово-часову розповсюдженість (розподіл) злочинності, тобто співвідношення стану злочинності на окремих територіях за певний час². Її осмислення в контексті предмета дослідження має практичне значення, оскільки дозволяє виявити криміногенні аспекти недоліків та прорахунків у плануванні та реалізації соціально-економічних та інших програм розвитку тих чи інших територій, встановлювати територіальні особливості детермінації злочинності, а також є основою розробки та запуску ефективності конкретних, адресних заходів попередження.

Проведений нам аналіз звітності щодо вчинення умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу в межах України за областями дозволяє відмітити певні розбіжності у даних. Зокрема, за інформацією ДСУНЗ до найбільш криміногенних областей за фактором порушених кримінальних проваджень протягом 2008-2012 років відносяться:

- 2008 р.: Донецька (145), Дніпропетровська (39), Луганська (39);
- 2009 р.: Донецька (128), Київська (56), Запорізька (46);
- 2010 р.: Донецька (114), Київська (59), Сумська (46);
- 2011 р.: Донецька (96), Харківська (76), Запорізька (53);
- 2012 р.: Харківська (165), Донецька (134), Одеська (65).

До найменш криміногенних областей за фактором порушених кримінальних проваджень протягом 2008-2012 років відносяться:

- 2008 р.: Одеська (2), Миколаївська (8), Рівненська (9);
- 2009 р.: Тернопільська (8), Миколаївська (9), Хмельницька (9);
- 2010 р.: Волинська (1), Миколаївська (3), Рівненська (6);
- 2011 р.: Тернопільська (4), Волинська (5), Вінницька (9), Миколаївська (9), Рівненська (9);
- 2012 р.: Волинська (3), Рівненська (6), Миколаївська (7).

В свою чергу, за інформацією ДКР МВС України до найбільш криміногенних областей за фактором порушених кримінальних проваджень протягом 2008-2012 років відносяться:

- 2008 р.: Донецька (142), Луганська (27), Запорізька (27);

¹ Михайлов О. Є. Кримінологія : [навч. посіб.] / О. Є Михайлов, А. В. Горбань, В. В. Міщук. – К. : Знання, 2012. – С. 84.

² Кримінологічний довідник : [довідкове видання] / за наук. Бандурки О. М. ; за заг. ред. Джузі О. М., Литвинова О. М. – Х. : Діса плюс, 2013. – С. 116.

- 2009 р.: Донецька (109), Черкаська (34), Полтавська (32);
- 2010 р.: Донецька (119), Сумська (50), Одеська (46);
- 2011 р.: Харківська (120), Донецька (95), Сумська (47);
- 2012 р.: Донецька (165), Харківська (164), Одеська (74).

До найменш криміногенних областей за фактором порушених кримінальних проваджень протягом 2008-2012 років відносяться:

- 2008 р.: Херсонська (6), Тернопільська (7), Рівненська (8);
- 2009 р.: Тернопільська (3), Вінницька (5), Миколаївська (6);
- 2010 р.: Чернігівська (0), Волинська (1), Львівська (4), Тернопільська (4);
- 2011 р.: Тернопільська (3), Волинська (4), Рівненська (4), Чернігівська (4);
- 2012 р.: Рівненська (0), Луганська (6), Волинська (7).

У даній ситуації треба погодитися з позицією О. Ігнатова, В. Василевича¹, а також інших поважних учених, які констатують, що територіальна нерівномірність розповсюдження злочинності (географічні відмінності стану злочинності) зумовлюється комплексом факторів та пов'язаних з їх впливом процесів, зокрема:

1) природно-географічними особливостями тієї чи іншої території (від ландшафтних та кліматичних особливостей до мінерально-сировинного потенціалу)²;

2) щільністю та соціально демографічним складом (структурою) населення тієї чи іншої території (від демографічної ситуації (статеві-вікові характеристики, особливостей міграційних процесів тощо) до етнічного, національного та соціального складу)³;

3) соціокультурними особливостями населення тієї чи іншої території (від етнологічних особливостей (традицій) до загального рівня освітньо-інтелектуального, культурного та духовного розвитку);

4) соціально-економічними особливостями тієї чи іншої території (від промислового потенціалу (рівня розвитку виробничої бази та сил), ступеня урбанізованості, особливостей формування і використання трудових ресурсів, рівня безробіття та "соціального розшарування населення" до рівня розвитку медичної, культурно-побутової та науково-освітньої сфери)⁴;

¹ Кримінологічний довідник : [довідкове видання] / за наук. Бандурки О. М. ; за заг. ред. Джузі О. М., Литвинова О. М. - Х. : Діса плюс, 2013. - С. 117, 325.

² Титаренко О. О. Теоретичні основи дослідження проблем регіональної злочинності / О. О. Титаренко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2008. - № 4. - С. 197, 199.

³ Михайлов О. Є. Кримінологія : [навч. посіб.] / О. Є. Михайлов, А. В. Горбань, В. В. Міщук. - К. : Знання, 2012. - С. 87.

⁴ Топольськова І. О. Аналіз методології комплексного кримінологічного дослідження злочинності в регіоні / І. О. Топольськова, Я. О. Поролло // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. - 2010. - № 4. - С. 68-78. - С. 74.

5) політико-географічними особливостями тієї чи іншої території (від розміру території до особливостей адміністративно-територіального та політичного устрою);

6) станом протидії (активністю державних інститутів та суспільства в даній сфері) злочинності на тій чи іншій території (від особливостей нормотворчого процесу та його кримінологічного супроводу, кадрового та матеріально-ресурсного забезпечення правоохоронної діяльності до реєстрації злочинів та реалізації окремих превентивних заходів) тощо¹.

Таким чином, на сьогоднішній день кількісні показники учинення умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу залишаються стабільно високими й містять загрозу зростання.

УДК 343.28/29

О.В. Татаринова

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НАЯВНОСТІ ДЕКІЛЬКОХ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВИЛ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ: ПРОБЛЕМИ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ

У статті розглядається проблема призначення покарання за наявності підстав для застосування декількох спеціальних правил призначення покарання. Пропонується алгоритм їх застосування.

Ключові слова: *спеціальні правила, призначення покарання, суддівський розсуд.*

В статье рассматривается проблема назначения наказания при наличии оснований для применения нескольких специальных правил назначения наказания. Предлагается алгоритм их применения.

Ключевые слова: *специальные правила, назначение наказания, судебское усмотрение.*

The article devoted to the problem of imposing punishment if there are grounds for the application of the special of imposing punishment rules. Suggest an algorithm to for their application.

Key words: *special rules, the purpose of punishment, judicial discretion.*

Призначення покарання є одним із центральних інститутів кримінального права, оскільки саме в покаранні норми кримінального законодавства реалізуються в практичній площині. Проблематика призначення покарання належить до числа найбільш актуальних. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам призначення покарання, окремі з них і дотепер мають гострий дискусійний характер та потребують подальшого наукового дослідження.

¹ Кримінологічний довідник : [довідкове видання] / за наук. Бантурки О. М. ; за заг. ред. Джузі О. М., Литвинова О. М. - Х. : Діса плюс, 2013. - С. 117, 325.